

HEMŞİRE FAHRÜNİSA SEDEN (1907-1984) ve FLORENCE NIGHTINGALE HEMŞİRE MEKTEPLERİ VE HASTANELERİ VAKFININ KURULUŞU

Doç. Dr. Zühal ÖZAYDIN*
İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Deontoloji
ve Tıp Tarihi Anabilim Dalı

ÖZET

Arnavutköy Amerikan Kız Lisesi mezunu olan F. Seden, Amerika Birleşik Devletlerinde hemşirelik öğrenimi gördü. Columbia Üniversitesi Teachers Kollege'de yüksek lisansını yaptı. 1948 yılında Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Vakfı'nın kuruluş çalışmalarına başladı. Vakıf gerek Türkiye'de gerek Türkiye dışında yaptığı temaslar ve girişimlerle 1956 yılında kuruldu. F. Seden'in ısrarlı tutumu ve çalışmalarının ürünü olan bu Vakıf, Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulunun kurulmasını sağladı.

Anahtar kelimeler: Fahrünisa Seden, Türkiye'de Florence Nightingale Vakfı, Türk hemşireliği, Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu

SUMMARY

F. Seden, the graduate of Arnavutköy American High School for Girls, studied nursery at the USA. She received, M.Sc. degree at the Teachers College of Columbia University. She launched out the works for the establishment of the Foundation of the Florence Nightingale Nursing Schools and Hospitals in Turkey in 1948. The foundation was set up in the end in 1956 owing to her efforts and initiative both in the country and abroad. This foundation as an offspring of her dedicated attitude and activities induced the establishment of The College of Florence Nightingale Nursing School in Istanbul.

Key words: Fahrünisa Seden, The Foundation of Florence Nightingale in Turkey, Turkish Nursery, and The College of Florence Nightingale

Amaç

Florence Nightingale hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Vakfının hangi koşullarda kurulduğu ve kurucusu F. Seden'in yaptığı çalışmalar bu yazının esas amacıdır. Bu bilgiler,

Günümüzün en seçkin hemşirelik yüksek okullarından biri olan Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu'nun tarihi açısından önem taşımaktadır.

Araç ve yöntem

Bu çalışmadaki bilgiler, adı geçen vakfın arşivine ve F. Seden'in kızları Nur Cemal ve Gül Wines tarafından verilen annesine ait vakıfla ilgili belgelere dayanmaktadır. Belgeler F. Seden'in Vakfın kuruluşu ile ilgili kendi yazdıkları, mektupları ve vakfın tutanaklarıdır.

GİRİŞ

1961 yılında Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığına bağlı olarak öğretime açılan, 1975 yılında İstanbul Tıp Fakültesine, 1982 yılında İstanbul Üniversitesine bağlanan Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu'nun kurulmasını sağlayan Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Vakfı'nın tesisi için fikir 1947 yılında Amerika Birleşik Devletleri Atlantic City'de ortaya çıktı.

1947 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde yapılan 9. Uluslararası Hemşirelik Konseyi'ne iştirak eden F. Seden, katıldığı bu toplantıda Türkiye için önem taşıyan bir hatta iki (Biri Florence Nightingale diğeri Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulları)¹ hemşirelik yüksek okulunun kurulmasına yol açacak ve büyük fedakârlık isteyen bir çalışma sürecine gireceğini herhalde tahmin etmiyordu. Maddi ve manevi fedakârlıklar, bazen umut bazen hayal kırıklıkları ile dolu olarak çok uzun yıllar çalıştı. Ulusal ve uluslararası temaslar yaparak, birçok fikir adamını bir araya getirip bir tesis kurmak F. Seden için herhalde kolay olmadı.

F. Seden'in öğrenimi

Türk hemşirelik dünyasından sanırım az kişinin tanıdığı ve hemşireliğimize büyük hizmetler veren F. Seden, oğullarının Galatasaray Lisesinde okuması için Bulgaristan'dan göç eden bir ailenin ikinci çocuğu olarak 6 Eylül 1907 tarihinde İstanbul'da doğdu. 1926 yılında Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdi. Babası veteriner, ağabeyi hekimdi. F. Seden ailesinde bulunan sağlık mensuplarına özenerek hemşirelik mesleğini seçti ve Koleji bitirdiği yıl yani 1926'da Amerika Birleşik Devletlerinde Detroit'te bulunan Henry Fort Hemşirelik okuluna gitti. 1929 yılında mezun oldu.² Mezuniyetinden sonra Amerika'da kalarak beş yıl hemşirelik yaptıktan sonra Türkiye'ye geldi. Ailesi Amerika'ya dönmesini istemediklerinden kızlarını evlendirdiler. Ailesinin karşı çıkmasına rağmen, Amerika ile olan ilişkisini kesmeden 1949-1970 yılları arasında Zeynep Kâmil Sağlık Lisesinde Halk

Sağlığı Hemşireliği dersi verdi ve bu konuda bir de kitap yazdı.³ Bu görevini yürütürken 1954 yılında Columbia Üniversitesi Teachers College'de yüksek lisans öğrenimi gördü. Çalışmamızda görüleceği gibi F. Seden'in yurt dışına açılmasında ve üst düzey yetkililerle bağlantı kurmasında yabancı dil eğitimi veren bir okulda okumasını, aydın bir aileye mensup oluşunu önemli etkenler olarak kabul etsek de gerçekleştirdiği dünya çapındaki dev projenin hayata geçmesinde cesaret, sebat, inanç, mesleğe sevgi ve saygı, çalışma isteği gibi daha birçok kişilik özelliklerine sahip olduğunu hissetmekte haklı olduğumuzu sanıyorum.

Vakfın Kurulması fikrinin doğuşu

Adı geçen bu tesis⁴ fikri nasıl ortaya çıkmıştı? Girişte sözü edilen Dokuzuncu Uluslararası Hemşirelik Konseyi'nde Miss Levenia Dock isimli 94 yaşında emekli bir hemşire de bulunuyordu. Miss Dock aynı zamanda bir hemşirelik tarihi yazarıydı. Toplantıda bulunan F. Seden'e 1954 yılının Florence Nightingale'in İstanbul'a gelişinin ve modern hemşireliği kuruluşunun 100. yılı olduğunu hatırlattı ve Türkiye'de bu olayla ilgili bir hazırlık olup olmadığını sordu. İşte fikir bu soru üzerine ortaya atıldı.

F. Seden Konseyin iki hafta süren toplantısı sırasında yapılan geziler hakkında şunları yazmış: "Konu cidden çok mühimdi. İki haftalık toplantı boyunca ziyaret edilen Boston, Cornell, John Hopkins ve Wayne Üniversiteleri Hemşire Okullarında ve daha birçok yerlerde hep Florence Nightingale'in Üsküdar'dan Sarayburnu'nu seyreden resmi göze çarpıyor, herkes modern hemşireliğin doğum yeri olduğu için İstanbul'a ve İstanbullulara gıpta ediyordu".

Vakfın kurulmasını sağlayacak kurulun oluşması

F. Seden yurda dönüşünde düşüncesini ilk olarak konuya beklemedik ölçüde büyük ilgi gösterecek olan Vedat Nedim Tör'e açtı.⁵ F. Seden V. N. Tör'le konuştuğu ilk günü şöyle anlatıyor "...Dünmüş gibi hatırlarım. Gözleri pırıldadı. Düşündü, biraz daha düşündü. 'Muhakkak bir şey yapmalıyız' dedi. Bana muazzam cesaret verdi... Vedat cesaret vermeseydi; uzun yıllar yorulmadan, bıkmadan, usanmadan çalışmalara katılmasaydı, bugün İstanbul'umuz, Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokuluna kavuşmuş olmayacaktı..."

V. N. Tör'ün önerisi ile bazı kişilere duyuruda bulunuldu. Duyuruda bulunulan 24 kurucu üyenin katılımı ile "Müteşebbis Heyet"⁶ oluştu.⁷ Bu kurulda bulunan Ali Rana Tarhan başkan, ünlü hukukçu Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar ikinci başkan, V. N. Tör genel sekreter, F. Seden yardımcı sekreter, Mr. Garelli Muhasip olarak aralarında görev dağılımı yaptılar. Yapılan seçimde yönetim kuruluna "Müteşebbis Heyet" in yönetim kurulu seçildi. Ord. Prof. Dr. S. S. Onar Vakıf Senedinin hazırlanması görevini üstlendi.

Çalışmaların buraya kadar olanı kolaydı. Zorluklar bundan sonra başlıyordu. Vakfın tescil⁸ edilmesi için bir fona ihtiyaç vardı. F. Seden maddi destek bulmak için tam sekiz yıl uğraştı. Ulusal ve Uluslararası başvurularda bulundu. Sayısız yolculuklar yaptı.

F. Seden'in Vakfın Tescili İçin fon arama girişimleri ve Türkiye Kızılay Derneğine ilk başvuru

Çeşitli ülkelerdeki Florence Nightingale tesis ve komitelerine ilk bağışları daima Kızıllaç yapmıştı. Bunun için ilk olarak Türkiye Kızılay Derneğine başvuruldu. Tesis başkanı olan Ali Rana Tarhan o sırada Kızılay Derneği'nin de başkanıydı. Fakat Kızılay Derneğinden bağış yapılmasını bütün açıklama ve ısrarlara rağmen kabul etmedi.

Hemşire F. Seden konunun önemini Kızılay'a anlatabilmek için 1948-1956 yılları arasında on defa yalnız, 1950 yılında ise bir defa Müteşebbis Heyet üyelerinden bir grupla Ankara'ya gitti. Sorun dönemin Cumhurbaşkanı Celâl Bayar'a da anlatıldı. Celâl Bayar soruna ilgi ile eğildi ve bu işle ilgilenmesi için dönemin Kızılay başkanı Dr. Nihat Reşat Belger'i görevlendirdi. Fakat yine bir sonuç alınmadı.

F. Seden'in Amerika Birleşik Devletlerinde yaptığı uluslararası girişimler

Ulusal girişimlerinden bir sonuç alamayınca uluslararası alana yöneldi. Azimle kaynak aramaya devam ediyordu. Uluslararası Sosyal İşler Konseyi'nin Haziran 1954 tarihinde Kanada'nın Toronto şehrinde yapılacak VII. toplantısına davet edilmiş olan F. Seden, Tesisi dış kaynaklardan faydalandırma imkanlarını bu ziyaret esnasında gerçekleştirmek istiyordu. İstanbul Üniversitesi Harvard Üniversitesi ile işbirliği yaparak İdari İşler Enstitüsünü faaliyete geçirmişti. Bu çalışmayı örnek alarak, Amerika'da bir üniversiteye projesini anlatmayı sonra onlarla işbirliği yapıp Amerikan Teknik Yardım Programı'ndan faydalanmayı

düşündü. F. Seden'e göre bunu yapabilmek için işbirliği yapacağı üniversiteyi yakından tanıması gerekiyordu. Amacını gerçekleştirmenin yolu da seçtiği üniversitede öğrenci olarak okuyup gereken kimselerle tanışmaktı. Hemşirelik eğitimini Amerika'da almıştı. Master yapmaya karar verdi. Master veren 14 üniversiteye başvuruda bulundu. Dört üniversiteden olumlu cevap aldı. F. Seden'in iki kızı Gül ve Nur o sırada Amerika'da yüksek tahsillerini yapıyorlardı. Seden kızlarına mektup yazarak seçeceği üniversite konusunda kendisine yardımcı olmasını istedi. Columbia Üniversitesi "Teachers College" de karar kıldı. Yukarıda sözü edilen Uluslararası Sosyal İşler Konseyi'nin Haziran 1954 tarihinde Kanada'nın Toronto şehrinde yapılan VII. toplantısına katılan F. Seden, toplantıdan sonra Columbia Üniversitesi Teachers College'e giderek master öğrenimi için derslere başladı. Teachers College'de ilk olarak Hemşirelik Bölümü Müdürü L. McManus ile görüşerek üzerinde çalıştığı projeyi anlattı. İleriki yıllarda Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu kurucu öğretim elemanlarının Columbia'da hocası olacak olan L. McManus, F. Seden'e fazla zaman ayıramadı. Çünkü İstanbul'da toplanacak olan Milletlerarası Hemşireler Konseyi Direktörler Toplantısına iştirak etmek üzere yola çıkıyordu. Columbia Üniversitesi rektörü Dr. Russel ile görüşerek Türkiye'nin iyi yetişmiş hemşireye olan gereksinimini ve gerçekleştirmek istediği projesini anlattı. F. Seden anlatıyor, yine anlatıyordu ama henüz tünelin ucunda bir ışık görünmüyordu. Dr. Russel konuya ilgi gösterdi, ama F. Seden İstanbul'a dönmek zorundaydı.

Türkiye Kızılay Derneğine ikinci başvuru

F. Seden uluslararası girişimlerini sürdürürken tekrar Kızılay Derneğine başvuruda bulundu. Yapılacak işlerin önemini Dernek üyelerine anlatmak ve benimsetmek istiyordu. Ocak 1955 tarihinde onuncu defa Ankara'ya gitti ve Kızılay Derneği Genel Başkanı Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu'na 1947 yılından beri yaşanan serüveni anlattı. Genel Başkan, konu ile ilgili bir rapor hazırlamalarını ve Kızılay Derneği Başkanlığına sunmalarını önerdi. İki hafta sonra sunulan rapor incelenmeye alındı.

F. Seden 1955 yılının Nisan ayında Kızılay Derneği Başkanı F. L. Karaosmanoğlu'ndan bir telgraf aldı. F. L. Karaosmanoğlu telgrafta Kızılay Derneği'nin başkan yardımcılarında Afyon milletvekili Rıza Çerçel'in İstanbul'a geleceğini ve kendisini arayacağını yazıyordu. Aynı ayın içerisinde R. Çerçel, V. N. Tör ve F. Seden İstanbul Kızılay Merkezinde Tesisin

geleceğini tayin edecek toplantıyı gerçekleştirdiler. Uzun süren konuşmalardan sonra F. Seden ve V. N. Tör hayal kırıklığına uğramış olarak toplantıdan ayrılıyorlardı. Konunun hemen ele alınacağını sanıyorlardı ama R. Çerçel konunun kendisine Eylül ayında hatırlatılmasını istemişti. O kadar çok beklemişlerdi ki, birkaç ayın onlar için bir önemi yoktu.

Haziran 1955 tarihinde tekrar Amerika'ya döndü. Teachers College'de öğrenimine devam ediyor, projesini gerçekleştirmek için daha hırslı olarak çalışıyordu. Tesis henüz bir kimlik kazanmamış, mali destek de bulamamıştı ama kurulacak hemşirelik okulunun müstakbel öğretmenlerinin yetişmesi için eğitim ortamı araştırıyordu. Bu arada Amerika Birleşik Devletleri Sağlık Bakanlığı müsteşarı olup eski arkadaşı Mrs. Petry Leoni'ye de projesini anlattı. 1954 yılında tanıştığı Columbia Üniversitesi Öğretmenler Koleji Rektörü Dr. Russell'ın, International Cooperation Administration'ın (ICA)⁹ Washington Merkez Teşkilâtı direktörü olduğunu öğrendi. Mrs. Leoni'nin aracı olması ile Dr. Russell ile görüştü. Kurdukları Tesisin de International Cooperation Administration'ın Teknik Yardım Programına dahil edilmesini rica etti. Dr. Russell F. Seden'i dikkatle dinledi. Kurulacak tesisin ICA'ya alınabilmesi için bir plan ve proje hazırlanması gerekiyordu. Dr. Russell ICA'nın Tıbbi Kısım direktörü Dr. Robbins'e gerekli plan ve projenin hazırlanması için F. Seden'in eğitilmesini istedi. Proje bir haftada hazırlandı ve ICA'ya sunuldu.

F. Seden geniş ve etkili bir sosyal çevreye sahipti. 1945 yılında İstanbul'da tanıştığı ve dostane ilişkilerini sürdürdüğü Ohio eyaletinden milletvekili Mrs. Frances Bolton'a da projesini anlatmıştı. Mrs. Bolton da projenin gerçekleşmesi için gerekli temasları yapıyor, yardımcı olmaya çalışıyordu.

Türkiye Kızılay Derneği ilk bağıışı yapıyor

F. Seden Eylül 1955 tarihinde R. Çerçel'e bir mektup yazarak yaptığı görüşmeleri bildirdi. Kızılay'ın Tesisin tescili için gereken bağıışı yaptığı takdirde International Cooperation Administration'ın teknik yardım programından faydalanılacağını, aksi takdirde bu imkânın elden gideceğini bildirdi. Ve nihayet Ocak 1956'da R. Çerçel'den Kızılay'ın Tesise 200 000 Lira bağıışta bulunduğunu bildiren telgrafını aldı.

F. Seden bu telgrafi aldıktan hemen sonra Washington'a giderek ilgili kurumlara durumu bildirdi. Ayrıca Columbia Üniversitesi Öğretmenler Koleji

direktörü Mrs. L. McManus''dan aldığı bir mektubu da International Cooperation Administration Hemşirelik Kısmı Direktörlüğüne verdi. L. McManus mektubunda ICA'nın kurulacak tesisle işbirliği yapmak istediğini belirtiyordu. International Cooperation Administration Teknik Yardımı için gerekli müracaatın yapılmasına karar verildi.

Türkiye'de hemşirelik mesleğinin kurulması ve gelişmesinde büyük rolü olup, Birinci Dünya Savaşı yıllarında hemşirelik kursları açan, Cumhuriyet döneminde ilk hemşire okulunu kuran Kızılay Derneği, bu defa yüksek eğitim verecek başka bir hemşire okulunun temellerinin atılmasına öncülük ediyordu, biraz gecikerek de olsa.

Vakfın tescili ve resmi kimlik kazanması

F. Seden 19 Şubat 1956'da İstanbul'a döndü. 1948'de hazırlanmış olan Tesis Senedi bir defa daha gözden geçirilip bazı değişiklikler yapıldı. Mart 1956'da Kızılay 300 000 Lira daha bağışta bulundu ve tesis 22 Mart 1956'da 500 000 Lira tutarında bir fon ile tescil edildi.

F. Seden sekiz yıl bıkmadan, usanmadan çalışmıştı. Bize kalan notlarında onun ümitsizliğe düştüğünü veya vazgeçmek istediğini belirten bir tek satıra bile rastlamadık.

Tesisin (Vakfın) Kurucuları

F. Seden'in büyük uğraşları sonunda kurulan Tesisin kurucuları şu kuruluş ve kişilerden oluşuyordu: Türkiye Kızılay Derneği, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul Verem Savaş Derneği, Türk Hemşireler Derneği, Hemşire F. Seden, Vedat Nedim Tör, Rıza Çerçel, Ord. Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel, Hemşire Fatma Bengisu, Mr. M. G. Edwards, Ord. Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil, Hemşire Esmâ Deniz, Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli, Hemşire Safiye Hüseyin Elbi, Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan, Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar, Dr. Kâmil Oner, Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlam, Dr. Ömer Faruk Sargut, Hazel Sporel, Dr. Robert Stone ve Mr. A. V. Walker.¹⁰

Vakfın kuruluşu ile ilgili İnternet web sitelerinden birinde şu bilgiye ulaştık:

22 Mart 1956

İstanbul :

“Modern hemşireliğin kurucusu Florence Nightingale'in ismine izafeten kurulmasına karar verilen «Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastahaneleri Tesisi» nin kuruluş hazırlıkları ikmal edilmiş ve hazırlanan tesis senedi "bugün saat 12 de şehrimiz Kızılay Merkezinde merasimle imzalanmıştır.

Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastahaneleri tesis senedi, Kızılay namına Afyonkarahisar mebusu Rıza Çerçel, İstanbul Üniversitesi namına Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan, Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel, Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil, Türkiye Verem Savaş Derneği namına Prof. Dr. Tevfik Sağlam, Türkiye Hemşireler Derneği namına Esmâ Deniz ile Prof. Sıddık Sami Onar, F. Seden, Safiye Hüseyin Elbi, Fatma Bengisu,.. Bil. Sporel, Bn. Edvard, Dr. Kâmil Öner, Vedat Nedim Tor, Mr. Walker, Dr. Stone ve Dr. Sargut tarafından imzalanmıştır.

Senedin imzalanmasını müteakip kısa bir konuşma yapan Afyonkarahisar mebusu Rıza Çerçel, girişilen teşebbüsün ehemmiyetini belirtmiş ve tesisin kuruluşu yolunda uzun müddetten beri faaliyet gösteren imza sahiplerine teşekkür ederek bir an evvel faaliyete geçilebilmesi için kendilerinden ilk idare ve ilim heyetlerinin seçilmesini istemiştir.

Kurucular heyeti aralarında yapılan seçimle idare heyetine Afyon mebusu Rıza Çerçel, Prof. Arif İsmet Çetingil, Fahrünisa Seden, Safiye Elbi ve Dr. Faruk Sargutu yedek üyeliklere Esmâ Deniz, Fatma. Bengisu ve Dr. Kâmil Öneri, ilim heyetine Prof. İhsan Şükrü Aksel, Prof. Kâzım İsmail Gürkan, Prof. Ekrem Şerif Egeli, Fatma Bengisu, F. Seden, Prof. Tevfik Sağlam ve Esmâ Denizi seçmiştir”.

Müteakiben idare heyeti ilk toplantısını yapmış, başkanlığa Afyon mebusu Rıza Çerçel'i ve ikinci başkanlığa F. Seden'i seçmiştir¹¹

F. Seden'in notlarından Vakfın kuruluşuna hizmet edenleri yazmayı unutmamış olduğunu görüyoruz. Aynen alıyoruz.

Projenin tahakkukunda (gerçekleşmesinde) hizmet eden ICA/Ankara mensupları

General Riley, Mr. D. G. McDonald, Miss Anne Whitman

Projenin tahakkukunda hizmet eden ICA/Washington mensupları

Dr. Russell, Dr. Robinson, Dr. Lucile Petri Leony, Miss Jean Williams,
Dr. George Pease, Miss Sutherland

Projenin Washington'daki koruyucusu

Mrs. Frances P. Bolton

Vakfın kuruluşunda kuşkusuz çok sayıda kişi, resmi kuruluş ve tüzel kişiliği olan kurumların emeği vardı. Ama deyim yerinde ise şalteri kim çekmişti, Vakfın kurulma sürecini kim başlatmıştı ? Ve yıllarca fon bulabilmek için kim kapı kapı dolaşmıştı ? Bir tek isim: F. Seden.

F. Seden, bugün adı Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Vakfı olan Tesisin kuruluşundan sonra Okulun kurulması ve öğretmen hemşirelerin Amerika'ya yollanması, Tesise maddi yardım gibi birçok çetin konudaki yoğun çalışmalarına devam etti. Hayatını adadığı bu çalışmalarını ve fedakârlıklarının takdir edilmediğini düşünüyordu. Bu duygularla 8 Eylül 1984 tarihinde kırgın olarak bu dünyadan ayrıldı. Kurduğu Okulun bir mezunu olarak yaptığı hizmetler için kendisini rahmet ve şükranla anıyorum.

F. Seden'in Vakfın kurulmasından sonraki çalışmaları başka bir çalışma konumuz olacaktır. Bu çalışmanın yapılması için belgeler veren Florence Nightingale Hemşire Mektepleri ve Hastaneleri Vakfı yöneticilerinden hocam Emel Berkay'a, F. Seden'in kızları Nur Cemat ve Gül Wines'e teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

1. Florence Nightingale Hemşirelik Yüksek Okulu'nun Columbia Teachers College'de öğrenim gören kurucu öğretim elemanlarından Eren Kum Ankara'ya giderek Hacettepe Üniversitesine bağlı Hemşirelik Yüksek Okulunun kurucuları arasında yer aldı.
2. Adı geçen bu hemşirelik okulunun tam adı F. Seden'in mezuniyet belgesinde "Henry Ford Hospital School of Nursing Detroit 2. Michigan" olarak yazılıdır. Üç yıllık bu okulda F. Seden'in aldığı dersler (orijinal adlarıyla): Anatomy and Physiology, Chemistry, Fundamentals of Nursing, History and Trends in Nursing, Maternal and Newborn Nursing, Medical and Surgical Nursing, Microbiology, Nursing of Children, Nursing in Out-Patient Department, Nutrition and Diet Therapy, Operating Room Nursing, Pharmacology, Psychiatric Nursing, Socio-Psychology, Public Health.
3. F. Seden: Halk Sağlığı Niçin ? Nasıl ? Zeynep Kâmil Hastanesi Anne ve Çocuk Sağlığını Koruma derneği yayınlarından, No: 20, İstanbul, 1968. Kitabın ilk sayfasında F. Seden

isminin altında şu ibare yazılıdır: “Halk Sağlığı Öğretmeni; Zeynepkâmil Sağlık Koleji, Müşavir; Yapı ve Kredi Bankası Sağlık ve Sosyal Hizmetler Servisi.

4. Çeşitli belgelerde, ilk kurulduğu yıllarda “Vakıf” karşılığı olarak “Tesis” sözcüğü kullanılmaktadır.
5. Vedat Nedim Tör: (1897-1985). İktisatçı ve yazar. Galatasaray Lisesini bitirdikten sonra öğrenimini Berlin’de sürdürdü. Basın Yayın Genel Müdürlüğü, Ankara Radyosu Müdürlüklerinde bulundu. Çeşitli dergiler yayınladı, kültür ve sanat danışmanlıkları yaptı. Makaleleri, tiyatro oyunları ve romanları vardır. Ana Britannica Vedat Nedim Tör Maddesi.
6. Burada kökü Arapça olan ve “girişimde bulunan, teşebbüs eden” anlamlarını taşıyan “Müteşebbis” sözcüğünü değiştirmeden kullanmak durumundayız. Tarih araştırma ve yazımında kurum, unvan vb. sözcükleri değiştirmeden kullanıp parantez içinde yaklaşık karşılıkları (çünkü tam olamayabiliyor) yazılıyor. Yine Arapça bir sözcük olan “heyet” e karşılığı olarak “kurul” kelimesini kullanabiliriz. Metinde geçen “Müteşebbis Heyet” tamlaması ayrıca tarihin içinden gelen bir kavram olarak değiştirilmeden kullanılmalıdır. “Girişimci Kurul” tamlaması da bir süre sonra yeni dil akımları ile değişebilir. Bu sebeple de tarihi bir çalışmada ilk kullanılan isim ne ise onu kullanmakta fayda vardır.
7. Müteşebbis Heyet üyeleri şu isimlerden oluşuyordu: F. Seden, Ali Rana Tarhan, Prof. Dr. S. S. Onar, V. N. Tör, F. Garelli, Halide Edip Adıvar, Dr. Adnan Adıvar, Camille Bergeaud, Dr. Floyd H. Black, Charles Crozat, Mr. ve Mrs. W. G. Edwards, Safiye Hüseyin Elbi, Prof. Dr. Muhittin Erel, Dr. Hikmet Gizer, Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan, C. T. S. Lake, Arthur L. Lanckton, R. G. McNab, Nadir Nadi, Ord. Prof. Dr. Ziya Öktem, Mrs. Ragg, Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlam, A. W. Walker.
8. Tescil, Arapça bir sözcük olup sicile geçirme, kütüğe geçirme anlamını taşımaktadır. Burada vakfın onaylanması anlamını da taşımaktadır.
9. Konumuzla ilgili yayın ve yazılarda bu kuruluşun adı zaman zaman AID (American International Development) olarak geçmektedir.
10. Vakfın çeşitli yıllardaki faal üyeleri: **1948-1956 Müteşebbis Heyet ve Yönetim Kurulu üyeleri:** A. R. Tarhan (yönetim kurulu başkanı), Prof. Dr. S. S. Onar (yönetim kurulu ikinci başkanı), V. N. Tör (yönetim kurulu genel sekreteri), F. Seden (yönetim kurulu yardımcı sekreteri), F. Garelli (yönetim kurulu muhasibi), H. E. Adıvar, Dr. A. Adıvar, C. Bergeaud, Dr. Floyd H. Black, C. Crozat, Mr. ve Mrs. W. G. Edwards, S. H. Elbi, Prof. Dr. M. Erel, Dr. Hikmet Gizer, Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan, C. T. S. Lake, Arthur L. Lanckton, R. G. McNab, Nadir Nadi, Ord. Prof. Dr. Ziya Öktem, Mrs. Ragg, Ord. Prof. Dr. Tevfik Sağlam, A. W. Walker. **1956-1958 Kurucular Heyeti ve Yönetim Kurulu:** Türkiye Kızılay Derneği, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul Verem Savaş Derneği, Türk Hemşireler Derneği, Rıza Çerçel (yönetim kurulu başkanı) F.Seden (yönetim kurulu başkan vekili), V. N. Tör (Yönetim kurulu genel sekreteri), Ord. Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel, Hemşire Fatma Bengisu, Mr. M. G. Edwards, Ord. Prof. Dr. Arif İsmet Çetingil, Hemşire Esmâ Deniz, Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeci, Hemşire S. H. Elbi, Ord. Prof. Dr. Kâzım İsmail Gürkan, Ord. Prof. Dr. S. S. Onar, Dr. Kâmil Oner, Ord. Prof. Dr. T. Sağlam, Dr. Ömer Faruk Sargut, Hazel Sporel, Dr. Robert Stone ve Mr. A. V. Walker. **1958-1960:** R. Çerçel (başkan), F. Seden (başkan vekili), V. N. Tör (genel sekreter). **1960-1962:** Ord. Prof. Dr. K. İ. Gürkan (kurucular heyeti başkanı), Ord. Prof. Dr. T. Sağlam (yönetim kurulu başkanı), Dr. Gazanfer Bingöl (yönetim kurulu başkan vekili), Dr. Kâmil Oner (yönetim kurulu

genel sekreteri). **1962-1964:** Ord. Prof. Dr. T. Sağlam (yönetim kurulu başkanı), F. Seden (yönetim kurulu başkan vekili), Dr. K. Oner (yönetim kurul genel sekreteri). **1964-1966:** F. Seden (yönetim kurulu başkanı), H. Z. Sporel (yönetim kurulu başkan vekili), Dr. K. Oner (yönetim kurulu genel sekreteri), A. V. Walker (yönetim kurulu muhasibi). **1966-1968:** R. Çerçel (yönetim kurulu başkanı), F. Seden (yönetim kurulu başkan vekili), H. Z. Sporel (yönetim kurulu genel sekreteri), A. V. Walker (yönetim kurulu muhasibi).

11. <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/1956/mart1956.htm>